

Zlatko Dukić

Politika u kulturi, ne-kultura u politici

Politics in culture, "non-culture" in politics

Abstrakt: Još kaskamo za vremenom koje, ma kakvo da bilo, bar nije toliko patilo od nesistema u kulturi i od neimanja razloga za ponos stvaralaštvom i rezultatima u književnosti, slikarstvu, kiparstvu, muzici... Bagatelizacija ove društvene sfere, primitivno se "opravdala" i na prizeman način, "alibijem" u vidu tvrdnje "Nema narod šta jesti, kakva još kultura?!" Takvo stanje ćemo imati sve dotle dok kulturne "šnitove" - dakle: politiku, njene tokove, sadržaj i novac - određuju oni koji su nestručni, površni, mediokriteti. Takvo stanje će biti sve dotle dok se to ne počne glasno govoriti, i na način - recimo nekog ozbiljnije pripremljenog foruma i stručnog razgovora kvalifikovanih i kompetentnih učesnika. Tuzlanski kanton možda nije najdrastičniji primjer takvog n e - s t a n j a, ali je poučno iskustvo nepostojanja sistema, plana, programa, koncepcije... Sve se, uglavnom, svodi na improvizaciju i na trud entuzijasta, zaljubljenika i "fanatika", za koje nije sigurno da će dugo izdržati u žilavoj borbi sa paraderima, računčijama, stranačkim aparatčicima i podobnicima...

Ključne riječi: politika, ne-kultura

Abstract: We are still falling behind time which, regardless of the way it was, did not suffer due to lack of system in culture and lack of reasons to be proud of achievements and literary works, painting, sculpture, music... The cheapness of this social condition has made a poor excuse with a reasonable alibi by stating: "People have nothing to eat, why should we bother about culture!" We shall have this kind of condition as long as our cultural schemes, meaning politics, its course, basics and money are determined by those who are not qualified, who are superficial and mediocre. We shall have this condition until the moment we start saying things out loud, perhaps as a serious forum and a professional dialogue between qualified and competent participants. The Canton of Tuzla may not be too drastic an example of such "non-condition", but it is yet a worthy example of non-existent system, plan, programme and

conception. Nonetheless, it all comes down to improvisation and hard work of enthusiasts, lovers and "fanatics" for whom it is not certain that they will endure in the trying struggle with those who parade, speculate, who are instruments of political parties and favourable to them...

Key words: politics, "non-culture"

Ne znam šta i gdje to danas čovjek treba da radi, "osuđen" na to da je - manje ili više - vezan za kulturu, u najširem smislu riječi (nekadašnji stereotipi "društvena nadgradnja" i "vanprivredna djelatnost" odavno nisu u trendu), pa da dođe u priliku da, u nekoj od civilizovanih formi, iskaže svoj stav, kritički sud ili, jednostavno, naglas izrazi mišljenje o **nebrizi, ošljarenju ili namjernoj marginalizaciji onoga što se u toj sferi (ne)zbiva**. A što bi, da je kao što nije, ili, još bolje rečeno, da se stvarno misli ono što se deklarativno-proklamativno (posebno u predizbornim kampanjama) govori o ovoj oblasti, trebalo da ima bar dva bitna svojstva: **(1) da nas, što prije i što bezbolnije vrati u nekadašnje vrijeme, u kome smo se stvarno imali čime ponositi u književnosti, slikarstvu, kiparstvu, muzici (itd), te (2) da nam upotpuni legitimaciju, kojom dokazujemo svijetu da nama ne treba neki veliki napor da postanemo Evropa i formalno uđemo u tu političko-društvenu (i ekonomsku) porodicu, jer smo mi to - već bili.**¹

Sasvim je, naravno, drugo pitanje ko nam je to oteo ili uzurpirao i zašto smo se *otkačili* od Evrope, ko je to učinio, po kojoj očajno visokoj i krvavoj cijeni. Tim pitanjem se ovo promišljanje neće baviti, jer je to zasebna, veoma ozbiljna i kompleksna tema, generalni sindrom, koji se ne može lokalizirati i ograditi bilo kakvim, pa ni kantonalnim granicama.

Međunarodna galerija portreta Tuzla

Tom principu je slična i tema ovog razmišljanja. *Bagatelizacija kulture* i, još više, odnosa prema njoj, takođe nije nešto što je moguće ograničiti samo na jedan prostor. U pitanju je virus, koji, od rata naovamo, ima opšte značenje i, nažalost, još opštiju cijenu. Uslovnim se, stoga, može smatrati poenta ove analize, svedena samo na prilike (ili neprilike) u Tuzlanskom kantonu. To bi trebalo da bude tek ilustracija generalno sumornog ambijenta, u vezi sa čim ovdašnja priča ima poučno, ali i ilustrativno značenje. I u vezi s kojom se, na pitanje gdje i na kom mjestu izraziti to što bi se o ovoj temi *moralo* kazati, ne raspolaze velikim izborom. Bolje reći, nikakvim.

Divan se tu, prirodno, doima kao jedino mjesto ili, sasvim precizno kazano, kao jedini trenutno živući časopis za pitanja iz ove oblasti, koji, koliko se zna, u Federaciji BiH izlazi – sjeverno od Karaule. I to izlazi uporno, istrajno, kao uinad nekome ili nečemu, zahvaljujući entuzijazmu nekoga ko bi, u normalnim prilikama, najmanje trebalo da bude izdavač ovakvog trajnog biljega naših (ne)prilika – **Biblioteke "Alija Isaković"** iz Gradačca.

Ko nam (tijesno) kroji kulturu?

Tri temeljna pitanja se, i u ovom, možda preambicioznom naumu analize, nameću kao nezaobilazne ulazne pretpostavke suvislog traganja za uzrocima našeg otužnog **vegetiranja** u oblasti kulture, u najširem smislu riječi. Prvi je upit **ko je taj ko određuje šnitov e, ko kroji i definitivno uobličava politiku, tokove, sadržaj i, naravno, novce,**

kojima se ova oblast "oplemenjuje"; zatim je nužno posegnuti za traženjem odgovora na – **drugo pitanje** – nerazjašnjenu dilemu o tome **imamo li mi, uopšte, konzistentnu, fizionomiranu i planiranu politiku u ovoj oblasti,** ako već znamo da, ni na nivou zemlje, a ni u okvirima entiteta, a o kantonima da se i ne govori, **ne postoji strategija (ni na kraću, ni na dužu stazu) razvoja, sa svim relevantnim obilježjima i premisama, na kojima se razvoj zasniva;** konačno, nužno s ovim ide – **treće pitanje** – potreba odgovora na upit **dokle će improvizacija, slučajnost, benevolentni entuzijazam i snažna volja onih koji su u oblasti kulturnog rada**

i stvaralaštva neizlječivo "ogrezli", biti jedini pouzdan oslonac onoga što se radi, što se može činiti i što, bez sistema, teško da će još dugo opstati?

O svakom od ova tri golema pitanja vrjedio bi nadugo i naširoko raspredati. Iako se, nažalost, unaprijed, da pretpostaviti kakav bi taj disput bio, koje bi domete imao i kakvim bi zaključcima urodio. Nevolja se, na startu, zato i svodi na **problem svih problema** u ovoj oblasti: na to da nismo, od Dejtona do danas, imali ni jedan seriozno utemeljen, dobro pripremljen i još bolje organizovan forum, na kome bi se - na lokalnom, ako već ne na opštem nivou - neka "kamikaza" usudila da, uprkos i unatoč svemu, od ove teme i neophodnosti rasprave o njoj, napravi - **eminentno prvorazredni društveni problem** i spusti malo na zemlju one (očigledno, neuke i malo zaostale u razvoju), koji se, doduše, slažu s tim da bez duhovne kreativnosti, kulturnog "prtljaga" i legitimacije u stvaralaštvu ove vrste, nema uspješnog putovanja u Evropu, niti civilizovanog snalaženja u njoj, kad već - ako i kada - tamo dođemo, ali ne znaju da se nije dovoljno samo slagati, već bi to valjalo i pokazati.

Pošto tu, startnu falinku - izostanka osnovne obaveze, rasprave o tome zašto i šta sve **ne radimo** - još na pravi način nismo ni dijagnosticirali, jer - da jesmo - ne bismo u sedmoj postdejtonskoj godini raspolagali s toliko argumenata za tvrdnju da se nalazimo u **carstvu improvizacije u kulturi**, skoro logično dođe to što nam je **oktroisan mentalitet** zadovoljavanja postojećim, netalasanja u onom što se ima i nemotivisanosti za to da se, možda, upitamo može li se više i bolje. A da na kažem - može li se, možda, k'o nekad... Pa se, stoga, valja spremati za kontraargument onih koji će, možebiti, na ovo kliknuti kako mi imamo sasvim dovoljno manifestacija,

priredbi, festivala, događaja... Da, ali ako se to mjeri "**na kilu**" ili "**na komad**", kao na buvljoj pijaci... Taj, tipičan primjer "sposobnosti" za to da se od drveća ne vidi šuma, jeste jedan od simptoma naše ukupne duhovne, ako ne i mentalne boljke. On smišljeno, ne libeći se ni zamjene teza, hoće da kaže kako, eto, mi imamo - zahvaljujući stranci, vodi, intelektualno-vjerskom ili nekom drugom establišmentu ili autoritetu - onaj elitni minimum intelektualaca, koji ne zaboravljaju na *priredbe*.

To s "priredbama" želi, zapravo, da kaže - mi imamo sadržaja, mi imamo spektakla, mi "zamazujemo oči". Stranka (čitati: vlast) se pobrinula za to da prigodno "pokrije" vjerske datume, stara se u egzibicionizmu sa nacionalnim simbolima, nije da ništa ne čini za kulturno oduživanje identitetu. Stranka i njen vrh vode računa o prevodima, o izdavaštvu, imamo zimske i ljetne festivale, dođu nam viđena imena iz svijeta, mi se pred njima razmašemo, uzjordamimo, ne može se reći da nema kulture i da smo "mirno more".²

Ta vrsta miješanja baba i žaba i jeste suština cijele naše ne-situacije. Prepuštena improvizatorima (što je samo uljudan atribut za kojekakve lovce u mutnom i slične lopurde, s povremenim hohštaplerajem, koje su nas zajašile "u ime naroda", "u ime nacionalnog interesa", "u ime tradicije", a bogme i "u ime vjere"), ovdašnja kulturna ne-situacija je, zbog toga, sasvim prirodno zalutala u slijepu ulicu paušalnog, gotovo kalkulantskog, a svakako neplanskog i puko manifestacijskog, **umjesto da se, na našim (bivšim) i tuđim iskustvima, neko sjeti da postoji i sistem, i plan, i program, i koncepcija...**

Prepušteno slučaju, dobroj volji, "dovrtljivosti" i snalaženju, kulturnom manifestacijom, a to znači i kandidatom za

društvene pare za nju, serbez se proglašava "sve i svja". Što ide i do karikaturnog dometa, tipa situacije, koju je onomad doživio jedan visokopozicionirani zvaničnik kantonalne vlasti, kad mu je, iz jedne nerazvijene (rubne) opštine u Tuzlanskom kantonu, došao opštinski čimbenik i tražio pare za kulturu. Kad ga je zvaničnik upitao za šta mu trebaju pare, za koju manifestaciju, lakonski je, ne trepnuvši, odvratio: *"Ma, daj ti samo nama pare, mi ćemo već smisliti nešto!"*

Direktan odgovor iz međunaslova - ono o krojačima kulture - zato se objektivno svodi na to da se ovom rabotom bave **paraderi, račundžije, stranački aparatčici (podobnici)** i, uopšte, persone koje u kulturi traže dnevnopolitički, trenutni efekat, a ne dugoročni smisao i, naravno, opštekoristan rezultat. Oni u oči padaju ne samo onda kada nam se, posredstvom zaduženih medija, javnosti predstavljaju u ulozi "izvođača radova" na nekom konkretnom projektu. Njih iz naših očiju ne može istjerati posebno onaj manir, koji im se pod kožu uvukao, da se - i poslije "uspješno" odrađenog posla - predstavljaju i nameću kao jedini pravi, redovno blagoglagoljivi tumači, reprezentanti, kreatori i dušebrižnici.

Biblioteke koje (ni)su potrebne

Kad bi se na tome stalo, možda bi još bilo prostora za blagi optimizam. Ali, ovaj, nevolja se time ne okončava! Nevolja se približava rubu nesreće na onoj tački, na kojoj osobe, o kojima indirektno govorim, a pod obaveznom zaštitnom aurom stranačko-vlastodržačke "licence", ovlaštene ili namjenski usmjereni od nekog autoriteta ili "sile", dobiju mogućnost da - **odlučuju, da presuđuju, da rješavaju i, konačno, parama to ovjeravaju politiku i praksu kulture...** I to, ne zaboravimo da to čine, nerijetko manipulišući

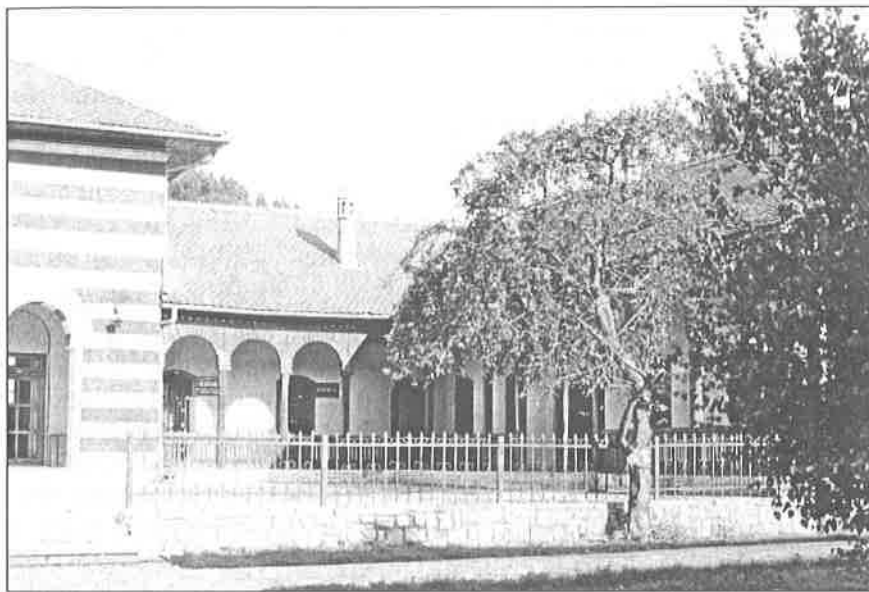
nestručno i samovoljno društvenim, zajedničkim, a ne svojim parama; parama iz raznih budžeta, od opštinskog naviješe, koje su, pare, vlasništvo svih građana, svih podanika, slivene u budžete zakonskim kanalima, kojima se poreski obveznici i inače obavezuju na dažbine prema državi.

Iskustva Tuzlanskog kantona nisu, naravno, ni usamljena, ni najdrastičnija, ali - jesu paradigmatična. I to, nažalost, kako poratno vrijeme odmiče, sve više u znaku zloslutne, svojevremeno izrečene teze da je **užas rata zamijenjen očajem mira.**

Na nekim od ilustracija zadržimo pažnju.

Najžešća paradigma tog odnosa je **tretman biblioteka**. U Tuzlanskom kantonu ih je **deset**.³ Problem biblioteka u TK je dvostruko paradoksalan: s jedne strane, finansijske nevolje i opšta besparica, a s druge, organizaciona nekonzistentnost: većina biblioteka je u sastavu centara za kulturu i informisanje. Opirale su se nekađašnje strukture osamostaljivanju biblioteka. Kako vrijeme prolazi, ispostavlja se da je to bila greška, što će danas, ako su iskreni, priznati u Banovićima, Kladnju, Živinicama, Gračanicima, Srebreniku, kao što će, s druge strane, samostalnošću, uza sve tegobe, da se pohvale u Tuzli, Gradačcu, Lukavcu, Kalesiji i, naravno, u tuzlanskoj Behram-begovoj biblioteci. Pokušaji biblioteka iz prve grupe da se osamostale nailaze, uglavnom, na nerazumijevanje. I formalne i stvarne prirode. Ilustrativan je primjer iz Banovića, gdje je stanje najsloženije, ali gdje su i otpori osamostaljivanju i te kako izraženi.

Osnivač svake od njih je opština, u kojoj se nalaze. Na prste ruke, međutim, mogu se nabrojati one kojima je, u posljednjih nekoliko godina, iz opštinskog budžeta udjeljena makar jedna marka.

Osman-kapetanova medresa u Gračanici

Opštine (čitati: njihovo vodstvo) se vrlo "inteligentno" izgovaraju, a najgore je da su, formalno, u pravu kad kažu: biblioteke su na kantonalnom budžetu, pod vrlo preciznom budžetskom stavkom "**Ustanove kulture kojima su osnivači općine Tuzlanskog kantona**". Nije briga opštine što je, recimo, od 890.000 KM, predviđenih kantonalnim budžetom za 2001. godinu za sve biblioteke, na njihove račune - zbog poznatih budžetskih ćorsokaka i muka - tek nešto više od dvije trećine sredstava, dodijeljenih **legalnom odlukom Skupštine Kantona**. Ako taj formalni, ma koliko neumjesni izgovor, ne bude dovoljan (ovdje o moralnim, kulturološkim, civilizacijskim refleksijama da ne govorimo), opštinari potežu sljedeći argument, formalno-pravno tako suvisao: gdje to na svijetu ima da je osnivač neke ustanove jedan, a finansira ga drugi subjekt?! Tačno... Formalno-pravno. U nas je to na djelu: osnivač biblioteke je opština, koja nema nikakvih obaveza (naročito finansijskih), osim da izabere upravni od-

bor i direktora... Sve drugo je u rukama Kantona, koji, inače, na izbor, sastav, strukturu i stručnost onog upravnog odbora ili direktora - nema ama baš nikakav uticaj. Čak ni jaranski...

Kad je to tako, apsurdno, onda svi drugi, izvedeni paradoksi - nisu ni za kakvo čuđenje. Onda su oni, štaviše, očekivani...

To i jeste **kvaka**: neko je lijepo smislio (a kao da nije mislio) da to postane **standard**, dakle stereotip po kome je loše stanje, minimiziranje i ignorisanje - ono što je naš dom et, što bi trebalo da nas zadovolji i zapretanim učini eventualne zahtjeve za poboljšanjima ili, daleko bilo, povratkom na neka davna, ipak bolja i beričetnija vremena.

Očekivati, u takvoj situaciji, da ozbiljnim bude shvaćen onaj ko kaže, ponesen prigodnim (recimo predizbornim) parolaško-mitingaškim nadahnućem, da su "biblioteke nešto bez čega se ne može", a da, pri tome, radi sve-da bude drukčije, ne samo da je osobeni znak našeg vreme-

na i političko-kulturnog mentaliteta, koji njime dominira, već i potvrda **visokog stepena licemjerstva** u onoj sferi društvenog i političkog rada, u kome se, tradicionalno, produbljuje jaz između riječi i djela. Ko u to ne vjeruje, neka se malo raspita kod biblioteka – koje su, na ovom mjestu, ilustracija – kad su dobili posljednju tranšu iz Ministarstva finansija Tuzlanskog kantona, kad su, posljednji put, bile u stanju da plate telefonske, račune za struju, a o platama i toplim obrocima za zaposlene da se i ne govori... Bolje je ne govoriti. Ako bi se to učinilo, čovjek bi mogao postati i "bogohulnik" pa ustvrditi da su ljudi koji tamo rade – kažnjeni time što su "zatočenici" jedne ustanove kulture.

Zakon piše, život briše

Biblioteke pomenuh kao paradigmu. Nažalost, slična matrica važi i za razmjere, sadržaj i domete škripca u kome se nalaze i ostale institucije kulture. Taman onako, kako je objašnjena "formula" u uvodu ove studije.

Najbolje bi bilo, nakon eventualne sumnje u ovu ocjenu, odgovor (provjeru) potražiti u **Narodnom pozorištu u Tuzli, Međunarodnoj galeriji portreta u ovom gradu, u Arhivu ili Muzeju istočne Bosne, odnosno Zavodu za zaštitu i korištenje kulturno-istorijskog i prirodnog naslijeđa i Bosanskom kulturnom centru.** Zanimljivo je da se nijedan ozbiljan sagovornik u ovim kućama neće pobuniti ni protiv (ne)redovnog finansiranja, ni protiv visine sredstava, odobrenih kantonalnim budžetom (rijetko iz nekog drugog redovnog izvora).

Svi sagovornici će prigovor uputiti na adresu onih (institucija i pojedinaca), koji **ne čine ništa na izmjeni stanja neizvjesnosti, nedorečenosti, neperespe-**

ktivnosti. Radi se o odveć ozbiljnim ljudima da bi im se mogao prišiti nepromišljen prigovor neshvatanja opštih prilika i teškoća. No, samo do onog mjesta rasprave o ovoj temi, na kome se mora postaviti pitanje: dokle će nam "opšta kriza" biti univerzalni alibi za nečinjenje, nestručnost, improvizatorski i diletantski odnos?

Jer, ako se – što je najnoviji slučaj, iz februara 2002. godine – desi da na sjednici Vlade Kantona, pri jednoj od silnih rasprava o nevolji, zvanoj budžet Kantona za ovu godinu, najlakše i najpoletnije "srežu" stavke iz oblasti koje "pokrivaju" kulturu, a što je ponudila stručna služba Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport TK, onda se upitnost automatski diže na nivo čuđenja, s mjestimičnim indikacijama zaprepaštenja. Onda umjesno postaje pitanje: zar se baš uvijek "kola lome" na kulturi; zar se, u svim vrstama i periodima teškoća, najlakše može "uštinuti" od kulture; zar ćemo, stvarno, iz problema najprije i najbrže izaći – ako osiromašimo ionako bijedne, dobro uzdrmane temelje institucija, aktivnosti i subjekata u kulturi, u najširem smislu?

Odgovor je, na nesreću, i dalje potvrđan, što u ovom slučaju znači – tragično negativan slijed efekata. I to mnogih efekata.

Jedan od njih je svježeg datuma, a može imati epilog s oba predznaka. Procjenjujući stanje u bibliotekama, kao nekoj vrsti metafore ne-kulturnog stanja u nas, odgovorni iz Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta TK su, u dogovoru s ljudima iz biblioteka u Kantonu, predložili da se, u strukturi sredstava za kulturu u 2002. godini, predvidi posebna, precizna stavka para, namijenjenih kupovini novih knjiga. Ideja je u bibliotekama dočekana, ako nije pretjerano kazati, s oduševljenjem. Zna se i zašto: od 1991. godine, u državnim

fondovima nije bilo ni pare namijenjene nabavci novih knjiga; a nove knjige se pišu, štampaju i prodaju; tada je, u onoj državi, postojao **Fond "Ivo Andrić"**, iz koga su kupovana nova izdanja... Prijedlog iz Ministarstva je, naravno, ugrađen u nacrt budžeta. Na prvog "krivini", na kojoj je taj prijedlog bio izvrnut iskušenju "testiranja" na "situ i rešet", zvanom Vlada Kantona, i ideja, a to znači i pare, prošli su - k'o bosci po trnju.⁴

Samo ovaj podatak može biti dovoljan za novo, suvislo pitanje: čemu služi sve ono što piše u **Zakonu o kulturi Tuzlanskog kantona**,⁵ ako se zorno - i u ovoj oblasti - dokazuje da propis piše, a život briše?

A tamo, u Zakonu, piše: "**Tuzlansko-podrinjski kanton i općine se brinu za ostvarivanje interesa u oblasti kulture**". Je li interes to da se kultura zabravi i, već sasvim ofucano i neukusno, taj odnos "pravda" - opštim problemima, križom i besparicom?

U Zakonu piše da je **javni interes** sve ovo: (1) stvaranje mogućnosti za razvoj kulturnih djelatnosti, (2) obezbjeđenje uslova za stvaranje, prenošenje i dostupnost kulturnih vrijednosti, (3) očuvanje kulturnog i prirodnog naslijeđa, (4) afirmisanje kulturnih vrijednosti, (5) obrazovanje i vaspitanje u kulturi i (6) kulturološka istraživanja.

Dakle, Zakon je sve jasno propisao, plemenito stvari zamislio, ali - ništa od toga ne funkcioniše. Ili, pak, funkcioniše na skroman, gotovo zanemarljiv način. Što čini još aktuelnijim i suvislijim pitanje - čemu to pisanje i zapisivanje, ako se ne ostvaruje?

Ima još jedan paradoks. U odjeljku "Kaznene odredbe" u Zakonu, nema ni između redova predviđenih sankcija za

one koji ne ostvaruju zakonom predviđene obaveze. Ima uredno zapisano to koliku kaznu će platiti onaj ko se - daleko bilo! - u propisanom roku ne registruje kod nadležnog suda ili, pak, ne uskladi svoje akte sa zakonom. To je, eto, ogroman problem, to je prekršaj, od koga će se sve srušiti! A to što je neko, samo ikobane radi, zapisao lijepe stvari, plemenite želje i ukrasnu ornamentiku, da bi impresionirao široke narodne mase (i nadležne iz međunarodne zajednice, pride!), to i nije neki problem.

Umjesto zaključka (za kojim se traga)

Kad bismo se, s ovog mjesta, vratili na početak ovog rada, vidjeli bismo, možda i zapanjeni, koliko smo, zahvaljujući stanju koje je ovdje izvrnuto "autopsiji", ipak manje-više beznadežno udaljeni od dvije polazne premise - (1) žalom za nekadašnjim stanjem (redom) u ovoj oblasti i (2) žudnjom za evropskim mjerilima i vrijednostima, koje itekako imamo...

Dvije kategorične teze, zato, ne podliježu nikakvoj ozbiljnoj sumnji, naravno - ako se radi o serioznom pokušaju promišljanja ove teme.

Prva je izvedenica iz dosad iznesenog razmišljanja - politika u kulturi je površna, improvizatorska, nekonzistentna, više bazirana na slučajnosti, dobroj volji, inventivnosti i upornosti pojedinaca ili "posljednjih Mohikanaca" u obliku institucija i ustanova kulture, s kvalitativnim, estetsko-umjetničkim i vrijednosnim mehanizmom, zabrinjavajuće podređenom komercijalizaciji, merkantilističkom "vrednovanju", procjenjivanju i pijačnotezgarskoj valorizaciji. Dakle, politika u kulturi - samo politike, poze i gole forme radi!

Druga premisa bi se mogla tretirati kao zajednički imenitelj **zabrinjavajućeg raskoraka između legislativnog i stvarnog**, a u "prevodu" imenovati kao ne-kultura u politici kulture ili, jasnije naznačeno, **odsustvo koncepta, plana, projekcije i strategije**, koje, odsustvo, možda može biti objašnjeno, ali nikako opravdano ili abolirano simplifikatorskim "argumentom" o krizi opštih, pa tako i posebnih društvenih kategorija, vrednota i tekovina. Tom maniru su skloni priprosti improvizatori, primitivni simplifikatori i nedozreli javni radnici, osobito politički, kojima je mnogo preči stranačko-politički rejting, "ugled" i pozicija na izbornoj (funkcionerskoj) ljestvici, uključujući obligatno poziranje pred TV-kamerama i javno legitimisanje kao "faktora" iliti "čimbenika", dokazano požrtvovanog za "svoj narod" i "nacionalnu stvar", nego objektivna i stvarna efikasnost, mjerljiv učinak i konkretan rezultat onoga šta, kako, a naročito kome i po koju cijenu radi to što radi.

Kad se ove dvije premise usklade i posmatraju kao cjelina, mi ne samo da imamo sumornu sliku aktuelnog stanja, već i hronične simptome akutne boljke, koja, nažalost, nije - medicinskim vokabularom rečeno - odmakla dalje od endemske boleštine, svojstvene tipično našem mentalitetu odveć simptomatične ne-potrebe za sinhronizacijom opšteg postratnog (ma kako sporog i teškog) preporoda sa duhovnom rekonstrukcijom, s reparaturom zaparloženih, zaostalih kretanja za drugima, do juče ni malo civilizovanijim, naprednijim ili produktivnijim. Onda to ište poimanje aktuelne ne-kulture ne na površinskoj ravni apologetsko-dogmatske zabrinutosti zbog toga što, recimo, istraživanja kažu da **u ovoj nesretnoj zemlji samo tri posto stanovništva redovno čita novine** (što bi, po naopa-

kom automatizmu, imalo značiti nebulozu u eventualnom istraživanju o tome koliko nas redovno čita knjige!), već samopropitivanje - pojedinačno i kolektivno-institucionalno - na nivou odgonetanja *pravih* uzroka, ali i povoda.

Ili, potpuno sažeto, onda to nagoni na zaključak, koga nema, za kojim se traga. Ali, makar u samo konturama mogućeg, neodoljivo nameće dvije faze eventualnog napora da se izade iz ove slijepe ulice nečinjenja, ne-stanja, ne-sistema i ne-kulture u politici uopšte: (1) debelo argumentovati, u vidu temeljite anamneze, domete aktuelnog stanja, s argumentima kojima se ima "zahvaliti" za nj i (2) početi se baviti i onom vrstom rekapitulacije, iz koje će biti moguće iscijediti odgovore na pitanja - šta i kako dalje, uz neizbježno sistemsko-plansko-mobilizacijski napor animiranja ljudi od ovog posla, ljudi iz svih struktura i tipova kulturnog rada, pa od njih, pružajući im priliku i da se "istresu", tražiti odgovore, ideje, sugestije, prijedloge, kao ključeve za krucijalne dileme i najkrupnije probleme.

Pri tome, savršeno je nebitno ko će povući prvi potez. Hoće li to biti neko ministarstvo, neka vlada, neki društveni ili politički organ, nevažno je. Ko god to da učini, on neće imati pravo na prisvajanje monopola "pameti", a još manje "vlasništva" nad idejom i praksom **nužnog preporoda**. On samo može računati s tim da bude ovjenčan "slavom" inicijatora, pokretača i "motora" jednog posla, u vezi s kojim je svako čekanje, svako snebivanje ili - još gore! - rangiranje ovog pitanja na poziciju "sedme rupe na svirali", bezgranično veliki, tragičan grijeh spram ove zemlje, njenih građana i naroda i, dakako, ljudi kojima je do kulture i kulturnog boljitka, itekako stalo.

Izostane li to, nezavisno od trendova i progressa u ostalim oblastima, takođe brementitim dilemama i teškoćama, ono što sada ne-imamo, ne sa "uznapredovati" geometrijskom progresijom *nazatka*, kao logičnog koraka nakon višegodišnje *stagnacije*, već će zaprijetiti katastrofičnim, preskupim posljedicama, koje će imati nužne reperkusije i na druge oblasti društvenog, ne manje meritornog valorizovanja uspjeha jednog sistema, jedne političko-vlastodržačke garniture, jednog projekta, posebno delikatnog u postratnoj, ovoliko nesređenoj, zavisnoj, ultimativno "ukoljenčenoj" i upitno samostalnoj državi.

U krajnjoj konzekvenci, to će značiti pretvaranje mjerila iz duhovnog, kulturnog ne-rada, u najširem smislu te riječi, u "široko polje" za novo dokazivanje nezrelosti, nedoraslosti i nekompetentnosti onih koji sada odlučuju i u ovoj oblasti, zajedno s presuđivanjem i u mnogim drugim, ne manje važnim sferama. I, naravno, sunovrat ispod praga dosad tolerisanog, katkad zapanjujuće komotnog, marginaliziranog i uniženog tretmana onih tipova ljudskog stvaranja i oljuđivanja, koji nam, samo u svečanim prilikama, služe za to da se neko zakiti, pohvali i pehlivani. Sve dok svečanost ne prođe, zavjesa se ne spusti i - ne nastavimo po starom, lošem.

Po kulturu, po politiku, po društvo, po sve nas - neizrecivo skupom i pogubnom.

Tuzla, 26. februara 2002. god.

Napomene

¹ Autor je novinar, a trenutno na funkciji pomoćnika ministra za resor kulture i informisanja u Ministarstvu za obrazovanje, nauku, kulturu i sport u Vladi Tuzlanskog kantona.

² Čak 18 kulturnih manifestacija, po spisku, registrovano je u stavci "Kulturne manifestacije" u stavci budžeta TK za 2001., odnosno 2002. godinu. Spisak vrlo uredan, ali - i dalje plod želje, entuzijazma, a ne sistema. Da nije tako, zar bismo imali ovakvo šarenilo? Pa kaže: Književna manifestacija "Begičevi dani" (organizator Filozofski fakultet iz Tuzle), Likovna kolonija "Breške" (opština Tuzla), Književni susreti "Cum grano salis" (opština Tuzla), "Euroregionalna saradnja" Dunav-Sava-Drava (TK, Tuzla, narodno pozorište Tuzla), Gradačacki književni susreti (opština Gradačac i "Preporod"), Međunarodni glumački susreti "Dževad Zejčirović" (BKC Živnice), Kalesijski dani kulture "Ikre" (Biblioteka Kalesija), Međunarodno savjetovanje arhivskih radnika (Arhiv TK), Dani BKC-a Tuzla (BKC Tuzla), Godišnja konferencija mladih Roma (Udruženje Roma TK), Dani evropskog naslijeđa - kulturno naslijeđe TK (Zavod za zaštitu naslijeđa TK), Dani djevojačke pećine (opština Kladanj), Srebrenik - otvoreni grad umjetnosti (CKI Srebrenik), Živiničko ljeto (BKC Živnice), Smotra ženskih vokalnih ansambala (Udruženje žena Tuzla), Predramazanska manifestacija (Medžlis IZ Tuzla), Svetosavske večeri (SPKD "Prosvjeta"), Mjesec knjige (NUB Tuzla).

⁴ Ministarstvo je predložilo da se, za sve biblioteke u TK, planira suma od 200.000 KM za nabavku novih knjiga. Podrazumijeva se da bi raspodjela bila izvršena po dogovorenim kriterijima, analognim aršinima po kojima se finansiraju biblioteke (aršini su broj knjiga, čitalaca, zaposlenih, itd.) i da bi se nabavka knjiga dokazivala validnim računima, dobijenim od organizacija i ustanova kod kojih se, regularnim putem, knjige nabavljaju. Što bi, naravno, bio značajan korak naprijed, u odnosu na sadašnji (poslijeratni) način "snalaženja", donacija, sponzora, mecena i poklanjanja knjiga. Najmanje novih izdanja, nažalost.

⁵ Zakon o kulturi Tuzlansko-podrinjskog kantona usvojila je Skupština TPK 8. septembra 1998., a objavljen je u Službenim novinama Kantona br. 8 od 16. 9. 1998. god.